

Дідич Т.О.,
 доктор юридичних наук,
 професор кафедри теорії та історії права та держава
 Інституту права
 Київського національного університету імені Тараса Шевченка
 ORCID: 0000-0002-2442-8138

Васильєва С.М.,
 студентка II курсу
 Інституту права
 Київського національного університету імені Тараса Шевченка
 ORCID: 0000-0002-2683-6047

ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА СУЧАСНОГО ПРАВОУТВОРЕННЯ

OBJECTIVE NEED AS A PRECONDITION OF MODERN LAW-FORMATION

Наукова робота присвячена дослідженню феномену об'єктивної необхідності як складника сучасного правоутворення. У науковій роботі проаналізовано та узагальнено наукові погляди і підходи до визначення місця і ролі об'єктивної необхідності в процесі утворення права; зосереджено увагу на поглядах сучасних науковців та вчених соціологічної школи праворозуміння. На підставі аналізу наукових поглядів обґрунтовано висновок про значення об'єктивної зумовленості зародження, формалізації та соціалізації правових норм. Сформульовано висновок про те, що об'єктивною природою права є соціальні фактори, закономірності суспільного розвитку, а саме право зумовлене соціальними потребами, які є передовими серед об'єктивних потреб утворення права.

Проведено уніфікацію доктринального розуміння об'єктивної необхідності як умови детермінації правоутворення. Здійснено категоріальний аналіз юридичної категорії «об'єктивна необхідність», що визначена як передумова сучасного правоутворення.

Розкрито особливості правоутворення в Україні крізь призму об'єктивної зумовленості права. Зосереджено увагу на проблематиці впливу факторів суспільного розвитку на процес виникнення об'єктивної необхідності формалізації права. Ми дійшли висновку, що динамічний характер розвитку суспільних відносин є причиною не лише наявності об'єктивної необхідності правоутворення, а і її змінюваності, оскільки порівняно стала правова норма не завжди здатна передбачати всі можливі зміни та труднощі, що виникають у суспільно-політичному житті після її поширення на відносини між суб'єктами суспільних відносин.

Доведено, що сучасний процес утворення права характеризується посиленням суб'єктивної зумовленості. Вплив суб'єктивних факторів на правоутворення розкрито з точки зору: 1) позитивних наслідків впливу на об'єктивну зумовленість правоутворення 2) негативних наслідків впливу суб'єктивного елементу на об'єктивну необхідність утворення права. Зазначено, що об'єктивна необхідність права є первинною для правоутворення, оскільки визначає його природу і сутність, а суб'єктивний елемент є ефективним шляхом формалізації і реалізації права в суспільному середовищі.

Дослідивши особливості сучасного процесу правоутворення в Україні, наголошено на тому, що він перебуває в надзвичайно складних умовах, тому потребує посилення наукових досліджень особливостей утворення вітчизняного права і, відповідно, вдосконалення цього процесу на практиці. Зазначили, що сучасний стан об'єктивної зумовленості утворення права в Україні характеризується як перевагами, так і недоліками утворення права, пов'язаними з порушенням засад об'єктивної зумовленості. Обґрунтовано висновки щодо можливих шляхів удосконалення процесу утворення права в сучасній Україні.

Ключові слова: правоутворення, формування права, правотворчість, нормотворчість, формалізація права, соціалізація права, фактори правоутворення, форми правоутворення, суб'єкти правоутворення.

The scientific work is devoted to the research of objective need's phenomenon as an element of modern law-formation. We have analyzed and summarized scientific views and ways to define the role of objective need in a process of law-formation; concentrated on modern scholars' views and ideas of scientists of sociological law-school. On the basis of analysis of scientific views it was concluded an importance of objective causation of origin, formalization and socialization of legal provisions. It was concluded that an objective nature of law is social factors, pattern of social development and that law itself is due to social needs that are at the forefront of objective need of law-formation.

We have unified a doctrinal understanding of objective need as a condition of law-formation's determination. We have made a categorical analysis of judicial category an "objective need" that is defined as a precondition of modern law-formation.

We have described the features of law-formation in Ukraine through a prism of objective causation of law. It was focused on issues of social development's influence on the process of objective need's origin in law formalization. We came to the conclusion that dynamic character of social relations' development is the reason not only why objective need of law-formation exists, but also the reason of its variability, because a constant legal rule is not always able to predict every possible changes and difficulties that arise in socio-political life after its extension to the relations between the subjects of social relations. It is proved that the modern process of law-formation is characterized by increasing of subjective causation. The influence of subjective factors on law-making is revealed in terms of: 1) the positive effect of influence on objective causation of law-formation 2) the negative consequences of the impact of subjective element on objective need of law-making.

It was stated that an objective need of law is primary for law-making, because it determines its nature and essence, but subjective element is a possible effective way of formalization and implementation law in the social environment.

Researched the features of modern law-formation in Ukraine, we admitted that it is in extremely difficult conditions, therefore it requires increasing research of the features of domestic law-formation and, accordingly, the improvement of this process in practice. It was noted that the current state of the objective causation of law-formation in Ukraine is characterized by its positive aspects as well as drawbacks of law-formation that are connected with a breach of the principles of objective causation. It was concluded about possible ways to improve the process of law-formation in modern Ukraine.

Key words: *law-formation, formation of law, law-making, norm-making, formalization of law, socialization of law, factors of law-formation, forms of law-formation, subjects of law-formation.*

Актуальність теми. Актуальність наукового пізнання значення та ролі феномену «об'єктивна необхідність» у процесі сучасного правоутворення пов'язана з тим, що правоутворення є результатом еволюції суспільства та наслідком виникнення об'єктивних потреб суспільства. Сучасний процес утворення права є багатоаспектним, надзвичайно важливим і не менш складним явищем суспільно-правової дійсності. На нього впливають різноманітні фактори життєдіяльності суспільства, об'єктивні закони розвитку суспільства та інші аспекти, які визначають формування об'єктивної необхідності утворення права. Незважаючи на те, що під впливом зазначених факторів процес правоутворення здатний набувати нових специфічних рис, його розвиток завжди має залишатися об'єктивно зумовленим. Суттєвим є те, що сучасний стан об'єктивної зумовленості утворення права в Україні став ключовим аспектом характеристики стану розвитку вітчизняного процесу правоутворення, оскільки об'єктивна необхідність безпосередньо визначає рівень доцільності, витребуваності правових норм у суспільно-політичному житті. Крім того, врахування об'єктивної необхідності під час утворення права може забезпечувати впорядкування різноманітних суспільних сфер життя та ефективність застосування права. Це доводить те, що наукове пізнання та аналіз такої юридичної категорії, як «об'єктивна необхідність», у процесі сучасного правоутворення має досить високий рівень актуальності, що зумовлено потребою вдосконалення як теоретичної бази юриспруденції, так і юридичної практики.

Аналіз дослідження проблеми. Проблема об'єктивної необхідності як передумови сучасного правоутворення епізодично досліджувалась крізь призму інших суміжних категорій

юридичної науки такими вченими, як С.В. Бобровник, Т.З. Гарасимів, Ж.О. Дзейко, М.І. Козюбра, А.М. Колодій, В.М. Косович, О.Л. Копиленко, В.В. Лемак, Л.А. Луць, Б.В. Малишев, Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко, О.В. Петришин, М.О. Теплюк, Ю.С. Шемшученко, І.Д. Шутак, О.І. Ющик та ін. Проте в сучасній юридичній науці відсутні цілісні монографічні наукові дослідження об'єктивної необхідності як передумови сучасного правоутворення.

Отже, мета роботи – проаналізувати феномен об'єктивної необхідності в сучасному процесі утворення права. Для досягнення окресленої мети слід виокремити та виконати такі завдання: 1) здійснити категоріальний аналіз об'єктивної необхідності як передумови сучасного правоутворення; 2) узагальнити погляди науковців на проблему детермінації правоутворення, акцентуючи увагу на об'єктивній зумовленості зародження, формалізації та соціалізації правових норм; 3) виокремити та розкрити особливості сучасного правоутворення в Україні крізь призму об'єктивної зумовленості права; 4) узагальнити доктринальне розуміння поняття «об'єктивна необхідність» як умову детермінації утворення права.

Виклад основного матеріалу. Слід наголосити на тому, що проблема визначення об'єктивної необхідності утворення права є дослідженою темою в сучасній юридичній науці. Відповідно, аналіз юридичної категорії «об'єктивна необхідність» характеризується складністю і неоднозначністю, оскільки науковці підходять до визначення об'єктивної зумовленості права з різних аспектів, забезпечуючи різноманітність наукових поглядів стосовно цього питання і високий рівень дискусійності проблем сучасного правоутворення загалом. Тому вважаємо

за доцільне проаналізувати та узагальнити погляди науковців на проблему детермінації правоутворення, акцентуючи увагу на об'єктивній зумовленості зародження, формалізації та соціалізації правових норм.

З огляду на те, що в межах наукового дослідження ключовим аспектом характеристики правоутворення є об'єктивна зумовленість, уважаємо за доцільне спочатку зосередити увагу на наукових поглядах саме соціологічного типу пізнання права, оскільки врегулювання й упорядкування суспільного життя є однією з об'єктивних потреб суспільства, які зумовлюють утворення правової норми.

Представники соціологічного типу праворозуміння (Є. Ерліх, М.М. Ковалевський, Б.А. Кістяківський та інші) переконують, що правоутворення як соціальне явище слід вивчати в контексті феномену суспільства, життєдіяльності соціальних одиниць та взаємовідносин між людьми. Відповідно, об'єктивною природою права є соціальні фактори, закономірності суспільного розвитку, саме право зумовлене соціальними потребами, а соціальна практика є джерелом права та його подальшого розвитку. Відносини, які склалися в суспільстві, визначають об'єктивну необхідність реалізації правової норми, її зміни або скасування. Причому такі відносини визнаються первинними щодо норм права. Це закономірно, оскільки суспільний розвиток відбувається значно швидше, ніж правотворча діяльність. Б.А. Кістяківський наголошував на тому, що процес утворення права є соціальним процесом, який містить елементи творчої офіційності лише на завершальних етапах. Отже, соціальне життя є динамічним, набуває нових рис, ускладнюється, а об'єктивна необхідність у правоутворенні продовжує існувати, оскільки формально закріплена правова норма не завжди здатна «встигати» за розвитком різноманітних сфер суспільного життя.

У сучасних наукових дослідженнях більшість учених до характеристики сучасного стану утворення права підходять так само з точки зору його залежності від розвитку суспільства. На думку Е.В. Богмацери, утворення права є таким, що відповідає об'єктивно сформованим суспільним відносинам. Суспільство – явище динамічне, яке постійно змінюється, трансформуються й реалії та умови суспільного життя, в яких має діяти правова норма, а це призводить до об'єктивної необхідності зміни, доповнення або скасування норм права, тобто відбувається сам процес утворення права [1, с. 3–4]. Отже, сучасний стан правоутворення пов'язується з особливостями розбудови суспільства, що характеризується як перевагами, так і недоліками процесу утворення права.

Проте більшість вітчизняних учених зазначають, що наявність об'єктивної необхідності як передумови правоутворення не є достатньою для здійснення ефективного правового регу-

лювання в сучасному організованому суспільному середовищі, оскільки необхідно враховувати інструментальний і формально-юридичний складники утворення права. С.П. Кравченко, досліджуючи юридично-технічні аспекти творення права, окремо робить висновок про те, що сучасне утворення права слід розглядати, з одного боку, як соціальний процес, змістом якого є взаємодія суб'єктів соціуму, де формується об'єктивна потреба в праві, а з іншого – як формальний процес, змістом якого є формування позитивного права, надання йому юридично-технічних характеристик, щоб воно могло бути сприйнятим суб'єктом права [2, с. 43–44].

Аналізуючи сучасний процес утворення права, робимо висновок, що за наявності суб'єктивного елементу правоутворення об'єктивна необхідність не набуває абсолютного характеру. Виникає декілька питань щодо цього: по-перше, яка роль суб'єктивного аспекту в процесі сучасного правоутворення, по-друге, яким чином об'єктивна необхідність взаємодіє із суб'єктивним елементом у процесі утворення права. Отже, об'єктивна зумовленість опосередковується суб'єктивним елементом, який забезпечує свідоме виявлення об'єктивної необхідності творення права, формування та обґрунтування моделі правового впорядкування суспільних відносин, надання їй відповідної форми вираження, подальше її втілення в життєдіяльність людей тощо. У площині поєднання об'єктивного і суб'єктивного на сучасному етапі розвитку утворення права можна вказати на реальний стан такого поєднання, що відображає об'єктивну необхідність утворення права та суб'єктивний характер забезпечення її встановлення, аналізу, вираження у змісті норм права та подальше поширення на суспільні відносини. Поєднання об'єктивного і суб'єктивного в утворенні права як центральну проблему сучасного стану розвитку утворення права покладено в основу розуміння практичної сфери утворення права та її наукового осмислення В.В. Лазаревим. Учений доходить висновку, що сучасний стан розвитку утворення права можна охарактеризувати як такий, що поєднує в собі об'єктивний і суб'єктивний зміст. Водночас їх учений пов'язує з роллю людини в процесі утворення права, характером її участі в утворенні права, її участю в процесі поширення права на суспільні відносини та наданням йому загальнообов'язкового нормативного характеру. Як наслідок, зміст утворення права вчений поділяє на об'єктивний, тобто той, що не залежить від суб'єктів та формується рівнем розвитку суспільства, та суб'єктивний, що залежить від суб'єктів та формується шляхом ухвалення правових актів, які в подальшому мають загальне поширення. Практика утворення права, на переконання В.В. Лазарева, може бути такою, що має об'єктивно зумовлений характер та переважно

притаманна державам, де головним джерелом права є нормативно-правовий акт, а також суб'єктивно зумовлений характер, та переважно характерна для формування права в країнах англосаксонської правової сім'ї, де суб'єкт залучений як до формування права, так і до його поширення на суспільні відносини. Саме співвідношення об'єктивного і суб'єктивного змісту є вирішальним у процесі формування права [3, с. 140–142].

З огляду на вищезазначене, об'єктивна зумовленість утворення права має первинний характер, оскільки відображає саму природу і сутність утворення права як об'єктивно зумовленого явища. Водночас не варто абсолютизувати її роль в утворенні права. Об'єктивна необхідність – це реальні умови, обставини життєдіяльності суспільства, які визначають потребу в подальшому творенні права, є критеріями якості наявного правового впорядкування суспільних відносин, умовами, які відіграють орієнтовну роль для суб'єктів творення права. Проте без суб'єктивного елементу в утворенні права об'єктивна необхідність не здатна забезпечити подальше творення права, його поширення на суспільні відносини. Тут потрібна творча діяльність людини, яка має виявити об'єктивну необхідність, здійснити її аналіз, винайти та обґрунтувати моделі правового впорядкування суспільних відносин, надати їм відповідної форми вираження та в подальшому втілити її в життєдіяльність суспільства.

З огляду на вищезазначене, вважаємо за доцільне встановити особливості сучасного правоутворення в Україні крізь призму об'єктивної зумовленості права. Наголошуємо, що сучасний стан об'єктивної зумовленості утворення права в Україні є ключовим аспектом характеристики стану розвитку утворення права в Україні. Об'єктивна необхідність безпосередньо визначає рівень доцільності права, його витребуваності для суспільства, корисність його утворення. Об'єктивна зумовленість утворення права є умовою детермінації правоутворення, заснована на факторах правоутворення, тобто реальних умовах життєдіяльності суспільства, що визначають потребу в правовому впорядкуванні суспільних відносин, а отже, зумовлює доцільність, реальність, корисність і результативність права загалом. Можна вказати на те, що стан об'єктивної зумовленості утворення права – це універсальний критерій, який визначатиме стан юридично-технічної формалізації (закріплення) права, тобто буде критерієм аналізу реалізованості права. Щодо цього справедливо зазначає В.Н. Кудрявцев, що об'єктивна зумовленість утворення права формується внаслідок взаємодії людей, тобто має як природно-людський, так і соціально-культурний характер [4, с. 98]. Отже, аналіз стану формалізації права та стану його реалізації також залежатиме від об'єктив-

ної зумовленості утворення права як умови його подальшої формалізації (закріплення) та реалізованості, критерію ефективності права загалом.

Об'єктивність в утворенні права більшість учених пов'язують, з одного боку, з реальною потребою соціуму в правових засобах впливу на суспільні відносини, з іншого – з походженням права, джерелами якого є суспільні відносини, які за своєю сутністю визначають зміст економічних і соціальних умов життя населення, тим самим є правоутворювальною силою суспільства [5, с. 77]; за своїм функціональним призначенням забезпечують відображення тих або інших соціальних реальностей, які склалися в певному суспільстві, чим забезпечують зумовленість права соціально-класовою сутністю і наповнення його відповідним змістом [6, с. 81].

Як уже було зазначено вище, співвідношення суб'єктивного складника та об'єктивної необхідності правоутворення відіграє ключову роль у процесі утворення тієї чи іншої правової норми. Ми наголосили на позитивних наслідках впливу суб'єктивного елементу на об'єктивну зумовленість правоутворення, аналізували його значення як засобу втілення правової норми у життєдіяльності суспільства. Але існують яскраві приклади, коли взаємодія суб'єктивного аспекту та об'єктивної необхідності негативно впливає на правоутворення, тому зумовлює виникнення кризових ситуацій в різних сферах суспільно-політичного життя. На жаль, одним із таких прикладів може слугувати сучасна практика творення права в Україні, яка доводить той факт, що творення права нерідко засновується не на умовах і обставинах об'єктивної необхідності утворення права, а на різноманітних суб'єктивних інтересах. У цьому разі суб'єктивний аспект виступає у вигляді потреб, які не завжди відображають об'єктивну необхідність утворення права, а подеколи і суперечать їй. Положення так званих «диктаторських законів 16 січня 2014 року» [7–12] не лише не відповідали об'єктивній необхідності, а й стали однією з причин поглиблення суспільно-політичної кризи в країні. У такому разі можемо говорити про посилення невідповідності правоутворення об'єктивній необхідності зміни правового впорядкування суспільних відносин.

Сьогодні сучасний процес правоутворення в Україні перебуває в надзвичайно складних умовах, тому потребує посилення наукових досліджень особливостей утворення вітчизняного права і, відповідно, вдосконалення цього процесу на практиці. Нині українське суспільство перебуває в перехідному стані, якому притаманна велика кількість трансформацій у різноманітних суспільно-політичних сферах життя. Безумовно, на тлі низької правової культури населення зазначені трансформаційні процеси в сучасному українському суспільстві призводять до зниження рівня законності й правопорядку. Це відбувається під час поглиблення кризових явищ

в економічній, фінансовій і бюджетній сферах. Проблеми та виклики, з якими стикається українське суспільство, тільки посилюють роль правоутворення та значення його об'єктивної зумовленості. Розбудова громадянського суспільства в Україні, розвиток державності на засадах формування правової держави, посилення ролі демократичних інституцій функціонування механізму держави можливе лише за умови реального та дієвого механізму утворення права. Для зміцнення стабільності чинного законодавства можна і навіть необхідно забезпечувати нормативно-правову регламентацію тих чи інших суспільних відносин, що впливає з процесу правоутворення та зумовлює в подальшому якість нормативно-правової бази.

Як уже було зазначено, сучасний стан об'єктивної зумовленості утворення права в Україні характеризується як перевагами, так і недоліками утворення права, що пов'язані з порушенням засад його об'єктивної зумовленості. Незважаючи на непослідовність розвитку більшості сфер українського суспільства, тривалий процес їх реформування, наявність кризових явищ в економічній, політичній, соціальній та інших сферах життєдіяльності українського суспільства, що зумовлюють стан утворення права в Україні та є певною мірою і наслідком утворення права, слід наголосити і на наявності низки позитивних аспектів, якими характеризується сучасний стан розвитку правоутворення в Україні. Важливо зауважити факт поступового відходу від процесу утворення права радянського типу, що характеризується значним ступенем суб'єктивізму, абсолютним впливом положень офіційної ідеології радянської держави на утворення права, що в подальшому відображається і на змісті самого права, його впливу на суспільні відносини; значним розривом між утворенням права та реальними потребами суспільства у впорядкуванні суспільних відносин. Об'єктивною необхідністю утворення права в умовах розпаду СРСР та формування незалежної України став комплекс факторів суспільного розвитку, які зумовили необхідність утворення права нової держави – України, що відображало б волю народу, його національні інтереси, засади розвитку державності в Україні тощо.

Удосконалення правоутворення з точки зору об'єктивної зумовленості утворення права може бути визначене як його властивість до власного поліпшення і підвищення рівня якості.

Важливою умовою детермінації правоутворення є об'єктивна зумовленість соціалізації права. Є безліч наукових поглядів на вивчення проблематики соціологізації правових норм, проте більшість із них відображають однотипний підхід до характеристики соціалізації права як явища, що відображає:

– процес змін у взаємовідносинах між суб'єктами права під впливом формалізованого права (комунікативно-правовий аспект);

– результат таких змін, що характеризує стан відповідності утвореного права об'єктивним потребам розвитку суспільства (інституційний аспект).

Сучасний стан соціалізації права в Україні можна розкрити, з одного боку, як стан упорядкованості суспільних відносин, що відображає досягнення мети утворення права, а з іншого – як стан відповідності утвореного права об'єктивним потребам розвитку суспільства.

Сучасний стан відповідності соціалізованого права об'єктивним потребам розвитку суспільства в Україні можна охарактеризувати в межах:

1) формального виміру, що відображає досягнення конкретних статистичних, математичних, правових та інших показників, отриманих у результаті реалізації права;

2) реального виміру, що характеризує реально досягнутий правовий ефект за результатами реалізації права, який оцінюється з точки зору його витребуваності суспільством, обґрунтованості об'єктивними потребами його розвитку.

Висновки. Здійснивши аналіз наукових поглядів на проблематику визначення об'єктивної необхідності в сучасному процесі утворення права, зокрема в межах правоутворення в Україні, можна зробити висновок про те, що об'єктивна необхідність правоутворення є складним, багатоаспектним соціокультурним феноменом, який:

1) визначає зміст факторів правоутворення як комплексу умов життєдіяльності суспільства, змістом яких є реальні взаємовідносини між його суб'єктами, що породжують та визначають зміст об'єктивної необхідності зміни їх правової регламентації, детермінують утворення права, визначають його зміст, процес здійснення, результативність, а також зміст і характер правотворчих актів;

2) впливає на зміст правоутворення загалом та характеризує особливості сучасного процесу утворення права в Україні, тобто безпосередньо визначає рівень доцільності права, його витребуваність та корисність для суспільства. Стан об'єктивної необхідності правоутворення в Україні пов'язаний із глибокими системними змінами, відображає трансформаційно-реформаційний характер розвитку суспільства, зумовлений, з одного боку, загальними процесами розбудови правових явищ, зокрема й правоутворення, а з іншого – інструментальним потенціалом правоутворення. Це виявляється у його здатності впливати на суспільство з метою вдосконалення його організації, забезпечення правового впорядкування суспільних відносин, посилення відповідності правоутворення об'єктивній необхідності зміни правового впорядкування суспільних відносин;

3) є об'єктом аналізу крізь призму доцільності ухвалення, зміни або скасування норм права;

4) має первинний, проте не абсолютний характер у процесі правоутворення, тобто, з одного боку, об'єктивна необхідність відображає саму природу і сутність утворення права як явища об'єктивно зумовленого, з іншого – опосередковується суб'єктивним елементом, який забезпечує свідоме виявлення об'єктивної необхідності творення права, формування та обґрунтування моделі правового впорядкування суспільних відносин, надання їй відповідної форми вираження, подальше її втілення в життєдіяльність людей тощо;

5) походить від особливостей розвитку різноманітних сфер суспільних відносин, оскільки динамічний характер суспільства, постійне виникнення змін і перетворень у сферах суспільних відносин зумовлюють виникнення нових суспільних потреб, які визначають об'єктивну необхідність утворення права. На прикладі сучасної практики правоутворення в Україні бачимо, що проведення реформ у багатьох сферах суспільних відносин пов'язано з правоутворенням, яке, з одного боку, через правові

норми перетворює та вдосконалює розвиток сфер суспільних відносин, а з іншого – є об'єктом у системі соціальної модернізації відповідно до об'єктивних потреб розвитку суспільства;

6) є критерієм виміру дієвості та ефективності права, тобто об'єктивна необхідність правоутворення, здатна розкривати сутність і цінність права загалом, визначає соціальне призначення правоутворення у процесі реальної дії правових норм, тобто їх поширення на суспільні відносини, розвиток яких є джерелом постійного виникнення об'єктивної необхідності утворення права;

7) залежить від рівня правової культури і правосвідомості суб'єктів суспільних відносин, тобто завдяки високому рівню правової культури населення суспільства трансформаційні процеси у різноманітних сферах суспільного життя, зокрема у сфері правоутворення, позитивно впливатимуть на розвиток сфер суспільних відносин за допомогою утворення правих норм і забезпечать задоволення потреб суспільства, які зумовлюють об'єктивну необхідність правоутворення.

Список використаних джерел:

1. Богмацера Э.В. Правообразовательный процесс и роль в нём судебной практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 Москва, 2007. 206 с.
2. Кравченко С.П. Мова як фактор правоутворення та законотворення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 Одеса, 2000. 201 с.
3. Общая теория права и государства : учебник 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Юристъ, 2002. 462 с.
4. Кудрявцев В.Н., Казимирчук В.П. Современная социология права : учебник. Москва : Юристъ, 1995. 297 с.
5. Овчаренко І.М. Закони у системі джерел (форм) права та їх класифікація : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2004. 20 с.
6. Марченко М.Н. Источники права : учебное пособие. Москва : ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2005 760 с.
7. Про внесення зміни до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» щодо відтермінування набрання чинності положеннями пункту 6 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» : Закон України від 16.01.2014 р. № 726-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/726-18>.
8. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо заочного кримінального провадження : Закон України від 16.01.2014 р. № 725-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/725-18>.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень під час проведення футбольних матчів : Закон України від 16.01.2014 р. № 722-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/722-18>.
10. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за заперечення чи виправдання злочинів фашизму : Закон України від 16.01.2014 р. № 729-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/729-18>.
11. Про внесення зміни до статті 297 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за осквернення або руйнування пам'яток, споруджених в пам'ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни – радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань, а також воїнів-інтернаціоналістів та миротворців : Закон України від 16.01.2014 р. № 728-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/728-18>.
12. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян : Закон України від 16.01.2014 р. № 721-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/721-18>.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : Закон України від 16.01.2014 р. № 723-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/723-18>.